

Budapest, 1874.

5. szám.

Január 29.

Megjelenik minden csütörtökön. — Előfizetési ár: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyed évre 1 frt. — Hirdetések ára: 4 hasábos petit sor 8 kr. Az előfizetési pénzeket a Szent-István-Társulat igazgatóságához, a kéziratokat a lapszerkesztőséghez (Lövész-utca 11. sz.) kérjük küldeni.

Ha az állam dogmatizál.

(M—y.) Bölcsékben és bolondokban sok rokonvonás található. Az egyik bolondságot követ el okosságból, a másik okos dolgot művel bolondságból. Ebből csak az a tanulság, hogy a bolondok sohasem ártottak a világnak, a bölcsék azonban igen sokat. Egy régi író valahol azt mondja: Nézd meg jól az embert, kit a világ bolondnak tart s ha jól megfigyelted, észre fogod venni, hogy inkább böles mint bolond. Ehhez hozzá lehetne tenni pendant gyanánt: Nézd meg jól az embert, kit a világ bölcsnek tart, s ha megfigyelted, észre fogod venni, hogy van benne bolondság elég.

Oly axioma ez, melyet a világ, mióta áll, folyton bizonyít; még sem hiszi el senki. Az ember szeret büszke lenni tudományára, ismereteire, találmányaira, nagyszerű alkotásaira, mégis téveszmék által hagyja magát vezetetni. Hirdeti az ész és gondolat szabadságát, hanem azért az ostobaság szolgálatába szegődik. A mai felvilágosult, művelt és okos ember fut bolondul minden agyafurt modern eszme után; elfogad minden sületlen tételt és kardoskodik mellette; a tudatlannak tartott köznép vagy a sötétségparti ellenben megáll, elmélkedik s csak apró pénzben adja oda meggyőződését. Hanem azért mégis azok az okos emberek, kik posztóban járnak, emeletes kalapot hordanak, az anyagról és erőről vitatkoznak, — mert ők tudnak, a többi misera plebs, az szellemszegény, s ha selyemben jár is, tudatlan, mert ő csak hisz. Mire való mai világban a hit, mikor már mindent tudunk! A szegény együgyű ember hiszi, hogy Éva anyánkat az örök Teremtő alkotá; az okos ember nevet rajta, mert ő tudja, hogy sárgarépa volt. Nem volt ugyan ott, mikor kikapálták, de be tudja bizonyítani. A jámbor köznép hiszi a lélek halhatatlanságát, a tulvilágot s annak reményében nyugodtan viseli békóit, szenved anélkül, hogy felázadna; a tudós ember azonban tudja, hogy mindez

csak chimaera, azért itt e földön kell élnünk világunkat. A tanulatlan ember hiszi, hogy van Isten, az igazak jutalmazója és gonoszok büntetője; a tudós mosolyog e bornirtságon, mert ő tudja, hogy Isten nem egyéb, mint egy örök erő, melyet még nem sikerült ugyan mint a villámot elfogni, mint a meleget megkötöni, de már nyomon vannak, hogy megtegyék.

Minden addig boldog, míg hitét nem bántják; de ez csak oly népről áll, melyet a kinyilatkoztatás sugara ért. Barbár népek nincs hitbeli meggyőződése, csak vallása. A vallás különbözik a hittől. A kaffernek is van vallása, de hite nincs. Vallás volt Krisztus eljövetele előtt is, de hit nem. Hinni csak ő tanította meg az embereket. A vallás egy otromba kődarabot is Istennek tarthat, a hit nem. Ily értelemben a vallás szabadonczság, a hit pedig szabadság. A hitbe helyezte tehát az isteni mester az emberi nem boldogságát, ehhez kötötte a boldog örök élet jutalmát, és hogy mit higyen az emberiség, ezzel az ő tanító egyházát bizta meg.

Már most, ha egyrészt a hitben áll az emberi nem lelki boldogsága, másrészt az Üdvözítő ennek fentartását az ő anyaszentegyházára kötötte, kérdés: van-e joga az államnak előírni azt, mit kelljen a népek hinni? Van-e joga a meggyőződés és lelkismeret szabadságát korlátozni, az alaptalan tudással az alapos hitet fölesereíteni? Van-e joga államdogmákat létrehozni, hitbeli törvényeket elővenni vagy a valódi hit nyilvánulását meggátolni? Az állam rendelkezik vagyonommal, polgári állással, véremmel, sőt étellemmel is, de hittemmel nem. Az állam törődhetik azzal, hogy mit tudok, nem azzal mit hiszek. Az állam szabályozhatja társadalmi életemet, adókat vethet fejemre, kezem művére, birtokomra, de hittemmel nincs joga spekulálni. Az állam hozhat törvényt, de nem dogmát. A törvény változik a viszonyok szerint s relativ jó; a dogma soha sem változik, a dogma abszolút jó. A törvényt lehet változtatni, megszüntetni, a dogmát soha. A törvény a szükség,

Agoston Antal

a dogma az igazság erejével bir. Annak hódolnunk kell kényszerből, ennek meggyőződésből.

Miért akarja tehát az állam az egyház jogát sárral dobálni, mikor az egyház csak lelkismeretben kötelező törvényeket ír elő? Hatalma nem e világból való. Az egyház hitben és honszeretben gazdag generációt nevelt az államnak, csak a kebléről leszakadtak nem értik meg ezt. Mert az állam azon bölesek közé tartozik, kik okosan cselekesznek bolondságot. A kinyilatkoztatás elleni esetlen harcban, a pozitív igazságok megdöntésében az első akadály a nép, mely nem tud, hanem hisz s míg hite lesz, nem válik önkény rabszolgájává. A tudó embert, sütkérezzék bár trónusok árnyában, az állam megveheti, hasznára fordíthatja, beállíthatja az universalis önzés óriási gépezetébe rugónak, keréknak; a néppel, mely hisz, ezt nem teheti, azért hitét támadja meg és dogmatizál.

Nem volt elég a testvérvér, melyet az aranyba, vagy diplomatiába bújtt szennyves önérdek az emberiség életében annyiszor kiöntött? Nem volt elég, az özvegyek és árvák siralma s jajveszéklése, mely az égbe rontott keserű panaszszal a lelkismereti üldözés ellen? Ujra elő kell hívni a pokol legsötétebb ördögét, a testvérharcot, hogy az ember még jobban megtanulja gyűlölni fajtát? Mi vétke van a népnek, hogy míg egyrészt verejtéke drága adóját tőle a természet megtagadja, másrészt az állam mindenhatósága megöli hitét?

Komoly kérdések, melyekre Svájc és Poroszország feleletet nyújt.

Az állam potenciája alatt mi ama lelki zsarnokokat értjük, kiknek gyűlölt a hívő nép eszméje, kik ép azért a pokol kapuinak szomorú szerepére vállalkoztak és el akarják hitetni a néppel, hogy javára törekszenek akkor, midőn boldogtalanná, hitelenné teszik.

Am feleljen ezért s a következőkért ama hatalom, mely Isten nélkül akar kormányozni, s amely kész megfosztani a népet hitétől csak hogy beteg agya szüleményének, a divatos modern eszmének testet adjon.

Megyen misére...

Megyen misére a jó anya
Viszi magával gyermekét,
Meghintve ötet szentelt vízzel
Amint a templomba belép.

Hadd tenyészsen, így gondolkozik
Kicsiny szívében az a mag,
Melyet ő ültetett beléje —
A szent keresztény áhitat.

Hadd növekedjék fel Istennél
S embereknél kedvességben,
Legyen vigaszom, hű gyámolom
Tehetetlen vénségemben....

S az évek egyre muladoznak,
A kis lány fölnevekedék,
S az anyából a szegénykéből
Lett egy ingó házdüledék.

Ott tipeg jó leánya karján,
Ez vezeti most templomba,
Ez ápolja hű szeretettel
Éjente úgy mint naponta.

Ez igazítja meg a vánkost
Beteg anyja feje alatt,
Ez biztatja, mondva nekie
Szent írásból szent szavakat.

Mily jól tevéd oh anya midőn
Leányodat így neveléd,
Midőn szívébe a keresztnek
Tanát s hitét csepegtetéd.

Beteljesüle kívánságod,
Mit felőle ápolt szived —
Mert ő bús napodnak vigasza,
S ingó lépted gyámbotja lett.

S—k. R—d.

Vazul herczeg.

(Egy lap hazánk történelméből.)

Irta

Belicza Pál.

I.

Szent István dicső uralkodásába esik Esztergam várának legszebb korszaka. Büszkén uralkodék az ősz Duna, a táj, sőt az egész ország fölött kihívólag állva magas bérczén, mely nagy eseményekben gazdagon látott elhaladni számos századot. Dicső volt e királyi vár; szíve akkor szép hazánknak; a keresztény művelődés napja innen árasztá szét jótékony sugarait. — Az 1031-iki évtől fogva azonban, midőn István megbetegedett, Imre herczegben sirba szállván minden öröme, e várból is mindinkább elveszett a magyart jellemző nyíltság és bizalomszülte kedélyesség, e helyett a külföldi eselszövő udvarok mintájára mindig nagyobb és nagyobb mérvet öltött a titkolózások és csalódások okozta bizalmatlanság. — A gögös királyné, a ravasz Péter és a haszonleső idegenek Péter érdekében együtt fújták a követ és gyűlölék a magyart, pedig zsirján hízának megannyian. — Lássuk azonban közelebbről, mily sötét hálátlansággal viszonzák szent királyunk jótéteményeit.

Egy szép tavaszi napnak reggelén a várkert lejtős utjain egymásról nem tudva Gizela és Péter élvezik a viruló természet kelleméit. Ugylátszik, hogy egyikét sem a természet szépségei esalták ide; mert mindakettő nyugtalanul jár föl s alá.

»Én, Velenceze gyermeke, én hódoljak e barbár vadfiaknak?! — tör ki indulatosan Péter. — Az igaz, hogy az igazság részökön van és ezek a konok magyarok nem könnyen tágítanak; de se baj; majd megmutatom én nekik, hogyan osztanak Velenczében igazságot. — A király beteg, a királyné részemen van, versenytársaim távol vannak az udvartól, ezeket a ravasz idegeneket pedig könnyű lesz részemre hódítani. Sokkal jobban ismerem én ezen álnok lelkeket, mint sem hogy

ne tudnám, miszerént míg az egyik pillanatban jóltevőjöknek, a királynak égre földre esküsznek hűséget, és önzetlenségüket uton utfélen nyelvökön hordják: addig szívök telve kincsomj- és uralomvágytól, a másik pillanatban eladják lelküket a többet ígérőnek. Míg István él, addig ugyan nem merik nyiltan pártomat fogni; mert tudják, hogy a nép által gyűlöltetnek; kell tehát, hogy István palástjába kapaszkodjanak. De bezzeg csak ez hunyja be szemeit, s foglalja el helyét Vazul vagy más valaki ez oroszánfajból, majd kikaparja az a szemeket is. De hiszen ők sem magyarok, tehát el nem bizakodnak, hanem majd gondoskodni fognak eleve, hogy ez meg ne történjék, s így akarva nem akarva malmomra hajtják a vizet. — Guthkeled már megérkezett (Konrád császár titkys ügynöke). Hah! ezek a németek még minket olaszokat is fölülmulnak a ravaszságban. — A jámbor magyarok azt hiszik, hogy Pili-grin csupa buzgóságból vállalta magára megtérítésüket, pedig dehogy; bármi hamarabb volt eszében, mint apostoli buzgóság. Értésemre esett azon szép levélnek tartalma, melyet 60 évvel ezelőtt a pápának írt: patriarchai méltóság, fényes jövedelem, tehát kincssomj és nagyravágyás voltak nemes buzgalmának indokai. Henrik meg nem többet csak az országot akarta megnyerni hűbérül Gizeláért. De hiszen nincs is ebben semmi képtelenség! Ha a magyarok örökös birtokul tudták megnyerni az országot egy fehér lóért; miért nem nyerhette volna el ugyanazt Henrik keceses nővérenek szép szemei által? Hogy terve nem sikerült, annak egyszerű oka az, hogy István csak éjjel figyelt a csillagokra, nappal pedig nemzete hajnalának ragyogó napja vonta magára figyelmét.

Ezalatt azonban oly közelébe jött a királynénak, hogy észrevétlenül többé vissza nem vonulhatván, feléje vette utját. Mi azonban előzzük őt meg néhány percczel, hogy lássuk, mily viharok dúltak ezalatt a királynő keblében.

»Mig Imre élt, — így füzi tovább gondolatait a királyné — azzal biztatám magam, hogy valamely kolostorba küldöm majd a balga fiut, és helyébe a trónra én ülök; de terveimbe belevágott az irigy halál és szeszélyeimnek remélt játékszerét korán elragadá.« — Itt elhallgatott, majd ismét mély keserűség hangján így beszélt tovább: »István meghal és én, mint a nagy pusztában támasz nélkül, védtelenül leszek kitéve az utód önkényének és ..... egy kolostor falai között elfeledve fonnyadhatok, mignem a szegyenérzet őrlő férgé az élettől meg nem szabadít! — Hah! ennek nem szabad megtörténnie! Nem! Veszsen inkább ezen nemzetnek jóléte és hirneve, mint hogy a világ kaján szeme lássa a dicső szász-ház utolsó sarjának alázatát. Nem! dicső ősök! unokátok így be nem moeskítja tiszta nevetek! Dicső voltál családom fája mig virultál, és most vesznél el így nyomtalanul?! Nem! Hirdesse kimúlásodat azon tény, hogy még utolsó női sarjad is idegen földön királyt emelt trónra.« Így váltakozott keblében a keserűség lelkesedéssel, midőn Péter hozzáérkezett.

»Ah! derék hívünk Péter is csak így magában andalog? — szólítja meg, elfojtva érzelmeit, a feléje hódolatteljesen közeledő Pétert — talán bizony valami syren zavarta fel hevesvérü rokonunk nyugalmát?«

»Ugy van kegyelmes asszonyom! — válaszol az ravaszul — egy syren zavarta fel nyugalmamat, ki rám érdemetlenre már sok kegyet elpazarolt, anélkül, hogy nekem legkisebb alkalmat is nyújtott volna határtalan tiszteletem és hálám lerovására! Oh asszonyom! az egész világot szeretném birni, hogy azt lábaidhoz tegyem.«

Igy hízelt a ravasz olasz még tovább is, Gizela pedig gyönyörködött ömlengéseiben, azon gondolatot forgatva elméjében, hogy minék engedne trónra lépni oly királyt, ki ura kívánna lenni, ha ebben egy rab-szolgát nyerhet.

II.

Vazul, e fejedelmi vér, máz tizedik esztendeje sinyli a nyitrai klostromban ifjúkori botlásait. — Elzárva a külvilágtól s egyedül a szerzetesek társaságára utasítva, azelőtt oly vidor kedélye most bizonyos ábrándszerű, búskomoly jelleget öltött. Az örökös semmittevés igen gyakran megfosztá őt az álomtól is, a szenvedők e legbiztosabb vigaszától. — Így találjuk őt álmatlanul töltve az időt egy nyári éjszakán, búsan ülve rácsozatos ablakánál. Mereven a holdvilágos éjbe néz, sokáig mozdulatlanul gyönyörködve melancholicus ábrándképeiben; ott áll az őt bálványzó nép között, mint király, ezekre hatnak uralmának áldásai; majd ismét mint győztes vezér védi drága magyar hazáját; merész képzelme átröpül több századon és mindenütt csak kegyelettel hallja említeni nevét....

Egy koppanás az ablak rácsozatán felzavarta őt merengéséből s körülnézve, keble összeszorult a rideg valón, látva, hogy ő sem király, sem pedig győztes hadvezér, hanem árva fogoly. — Épen járkálni készült, midőn szobájába egy kavics esett, amelyre zsinór volt erősítve. Meglepetve vevé azt föl s a mennyre az ablak rácsozata engedé, kidugja rajta fejét és a kolostor tövében férfit pillant meg a holdvilágnál, ki egy kötélletrát tart kezében. Vazul megértvén szándékát, a zsinóron fölhuzza a létrát, az ablak rácsozatához erősíti és .... néhány percz alatt a férfi ott áll ablakánál, ... még néhány percz, a rácsozat kifeszítve, nagy esörömpöléssel hull alá a mélységbe, Vazul pedig karjaiba dől, hiszen magyar és ajkán a szabadság. — Csak mikor az első ölelésből kibontakoztak, nézte meg Vazul jobban a jövevényt, kiben nagy öröme ifjúkori barátjára, Vathára ismervén, még hevesebben ölelte meg mint először, mondván: »Üdvözlégy e gyászos helyen ifjú bajtárs s most hű barátom!«

»Üdvözöllek most én is párduezos Árpádunk bajnoki sarja Vazul! — kezdi emez komoly hangon —; a magyarok hatalmas istene Hadur megelégette nemzetünk szenvedéseit s jósnőim által értésemre adá, hogy téged szemelt akarátának teljesítésére. Nyitva legyenek tehát füleid, hogy megérthesd parancsait: »Hallgass szavamra szánandó nemzet — így szólott földtrentető haragjában Hadur — hogy megértsed belőle szörnyű sülyedéset és javulj!... Mig hozzám hű valál, s őseid példája szerint zöld berkekben nekem fehér mént áldozatul bemutatál: addig kebledben testvéri szeretet honolt; rettegett volt karod a meddig csak hied eljutott; ur volt minden egyes, más nép fia szolgált előtte, ked-

veskedvén birtoka kinöveivel. Benn szeretet, künn rettegés övezé fejedet, kit fölavattam, hogy csatákon vezesse nemzetét. Igen! ez volt sorsod míg hozzám hífi valál, és most, hogy tőlem elpártoltál? azóta mint gyáva szolganép idegennek áldozol! Térj meg tehát népem és hatalmassá teszek mint voltak őseid.« Ezeket adá jósnóm által tudtomra a dicső Hadur.«

Igy szólott Vatha komor hangon. Szavait mély esend váltotta fel, mialatt mindkettő felindulását ügyekvék lecsillapítani. Végre Vatha vevé föl újra a szót és mély elhatározottság hangján imigy szólott:

»Vezér! hallad Hadur akarátát, kövesd! Gyűjtsd zászlóid alá a népet, irtsd ki az új vallást, öld le annak papjait és az idegeneket; állítsd vissza ős vallásunkat és intézményeinket, melyek uralma alatt őseink boldogok voltak, miért váltanók mi föl új nyomorral a régi jót?... De te hallgatsz? Annyira megrontá már Ármány lelkedet, hogy árva néped jajszava sem indítja meg szívedet? Vagy ha eselszövények törbe ejtik a királyi orosz lánt, kell-e a ketreczben gyáva nyüllá változnia? Hah? átok reánk, hogy ennyire jutánk s nem vitt el Ármány dühödt hada!«

Vazul búsan hallgatá e lázító beszédet. Mit feleljen e szerencsétlen tévedőnek?

Megkeresztelve bár, de a pogány hitben lón fölnevelve, s amit az ifju ősei iránti kegyelethől megszerezett, az utóbb a férfinak vérévé vált. Másrésről minden ez ideig ismeretlen baj és teher, viszontagság és megaláztatás az idegenekkel jött be az országba, ezenkívül az idegen ajku térítőktől meg nem érthette a keresztény hit magasztos titkait, s így az újítással teljesen megbarátkozni nem tudván, esoda-e, ha azt gyűlölte? Érezte ezt Vazul is, és nem is vádolta őt érte, hanem szánakozva ifju barátján, nyakába borult és sirt. — Vatha pedig tompa fájdalommal nézte őt, mintegy érezszobor érzéketlenül minden iránt, mi körülötte történik, s küzdve egyedül önkeble kinjaival.

»Szolgáiról ismerni meg az urat — szólott mintegy önmagával beszélve Vatha — Hadur szolgálai minden jóia vezérelték őseinket; támogatták jó tanácsosal, buzdítással amint a szükség kívánta. Gyógyfűvekkel, szép szavakkal orvosolták úgy az egyesnek harezban kapott sebeit, mint a hangzó kobza mellett bútfelajtó dalaikkal elaltatták minden gonosz irigységet s viszálythozó haragot. Ők tüzelték dalaikkal bős csatákra fúrge ifjak lelkeit; a leányokat ők nevelték erős, hátor, s hon-szerető asszonyokká, kik a sebzett hősíek felvidítsák napjait... De rivó gyermekként mit kesergek haszontalanul?! Volt és nincs; de a magyarnak napja újra fölragyog, erős karunk visszavívja ami elveszett!... Föl Vazul! ... Itt megszakadt Vatha beszéde, mert kívülről gyors léptek zaja és fegyveres zöreje hallatszott. Lázasan ragadta meg tehát Vazult és eszeveszetten magával akarta hurezolni az ablakhoz. »Gyere, meg akarnak ölni! Az álnok Péter, a királyné és a többi idegen; a gyilkos Ármány bujtotta föl őket. Jőj! szabadulj! én hallottam, életed ellen esküdtek össze. Ne félj! el nem hagylak, megvédlek, ha a gonosz Ármány száz lelket is adott minden németnek.«

Vazul azonban rendületlenül egy helyen állta, és arezán magasztos nyugodtsággal válaszolá:

»Siess! mentsd meg csak tenmagadat; az én sorsom miatti aggodás ne bántsa lelkedet. Él a fellegek fölött egy Ur, annak ajánlom föl magamat, ha netalán fenyegetne valami veszély. De él még István s dicső uralkodása által boldogítja nemzetét, a királyné híten oldalánál áll és férjével verseng a jóltevésben. Péter pedig? ez ifju rokonom, neki soha semmit sem tevék, miért törne hát ő ellenem? Az idegen urak pedig vallásos emberek, s hozzá még a király sok jóval árasztá el őket elannyira, hogy az előbbivel együtt mindenöket csak neki köszönhetik; hogy lehetnének ők tehát vére ellen hálátlanok? Nem! barátom, az mind nem lehet, csak lázas lelked hozta nyelvedre ezen gyanut.«

Ezalatt azonban a zaj mindinkább közeledett nemsokára tárva állt a terem ajtaja és rajta betódul egy fegyveres csapat és Vazulra rohan. Vatha a tömegben barátja védelmére kel, de a tulnyomó ellen leveri. Egy fejére mért súlyos csapás után eszméletlenül összerogy. Vazul nem védte magát. Lelkismerete mivel sem valóla; bizott sorsában....

III.

Vazul börtönében nemes lemondással türte büntetését, és gyanútlan bizalommal viseltetett azok irányában, kik ezalatt a királyi udvarban az ő fejére alkudoztak. István ugyanis féligmeddig ismervén azon rossz indulatot, melyet az idegenek az ő vére: a magyar hercegek ellen keblökben tápláltak, elhatározá magában, hogy Vazult titkon udvarába hozatja és leteszi kezeibe a főhatalmat, mielőtt elleneinek idejök lenne meglepetésökből magukhoz térni, annál kevésbbé utjába valami akadályt gördíteni. »De a jámbor király — mint a krónika mondja — számitásait Gizela nélkül tette«, ki már régen lekenyerezte volt István komornyikját, ki által tervét kivinni akarta. — Ez tehát amint a királytól a megbízást vette, hogy titokban siessen Nyitrára s hozza el Vazult: az utra azonnal elkészült, de csak azért, hogy a beteg királyt félrevezesse. Nyitra helyett Gizelához sietett, ki e dologban már tanácskozást tartott Péterrel és az idegenek nagyobb részével. Névszerént résztvettek e tanácskozásban: Gizelán és Péteren kívül a meissení Buzad, Herman Nürnbergből, Tibold tannenbergi gróf, továbbá Rodván, Lodan, a gyáva Bagath és még több elasz, cseh és német herceg. Ezeken kívül jelen volt még Guthkeled Konrad esászárnak ez udvarban már hosszabb idő óta lappangó ügynöke, kinek nagy része volt Péter fölemeltetéséből, amiért ez őt hálából, mikor uralkodása alatt honunkban megtelepedett, nagy vagyonnal és magas ranggal megajándékozta. Guthkeled, ki a magyarok iránti gyűlöletét örökölte, fia és Vid, ki későbbben atyjához hasonlóan, annyi viszály magvát hinté el hazákban. — Mit határoza a magyar trón ügyében e gyülekezet, azt eleve sejtethjük. Egyik mérget, másik gyilkot ajánl legjobbnak mentőszernek, a harmadik meg öven király-gyilkosságot, midőn Guthkeled a vélemény-elágazásokat megszüntetendő szót emel.

»Uraim! — így kezdí ravasz szemhunyorgatással — merészség volna tőlem ily tapasztalt és bölcs férfiakból álló gyülekezetnek tanácsot adni, azért erre nem is vállalkozom. Ifju koromban azonban hallo tam egy mesét, melyből e fenforgó esetre is lehetne talán némi

tanulást vonni. Bizonyos pásztor örvények között fekvő kövér legelőn legelteté nyáját, melyet igen szeretett. Nyája azonban, ifju tüzzel telve, meg nem elégedett a hely kövér legelőjével, hanem folytonos barangolással egyik helyről a másikra csapkodott át. — A pásztor méltán tartva attól, hogy nyája kalandozásai közben végtére is az örvények valamelyikében találja vesztét: tisztán csak annak jólétét tartva szem előtt, elhatározta magában kuvaszokat fogadni, hogy ezek által nyáját a renchez szoktassa, miszerént nyája ezentul a valóban dus legelő áldásait veszély nélkül élvezhesse. Ennek neszét vevén a farkasok, ebalakot öltöttek föl s a pásztornak szolgálatukat készségesen felajánlották. Ez természetesen örömmel fogadta őket és szolgálatukat zsiros falatokkal jutalmazta. Így mult el hosszú idő anélkül, hogy a pásztor fölismerte volna őket; mert az ebek jó tulajdonát, a hűséget jól tudták utánozni. Történt azonban, hogy a gondos pásztor betegség folytán tehetlenné lőn, mielőtt nyájának sorsát biztos kezekre bízhatta volna. — Mit gondoltok uraim!? mit tehettek a farkasok legjobbat ezen helyzetben? «....

Ezen kérdésre a gyülekezet megértve a célzást általános kacajra fakadt. Majd a csend némileg helyreállván, a szónok folytatá: »Uraim! azt hiszem, hogy megértettetek s a szerént fogtok határozni. Határozatunkat pedig annál könnyebben emelhetjük érvényre, mert a hatalmas császár roppant ereje szolgálatunkra áll, ha netalán a nyáj védelmezné magát.«...

Guthkeled küldetésének tulajdonképeni célja volt az országban lázadást szítani, hogy így a polgárháború által létrejött zavarban a császár annál könnyebben halászhasson. Guthkeled, küldetésének megfelelő, meséje által rá akarta birmi az idegeneket a király meggyilkoltatására, mi ha sikerül, célja el van érve; mert ezt a magyarok nem hagyták volna bosszualatlanul. Szerencsére azonban az egybegyűltek nagyobb része ezen gondolattól különféle okok miatt visszaríadt; másrészt a királyné ugylátszik keresztüllátott a terven. Neki nem lévén más célja ezen egész ügyben, mint Péter fölemelése által magának szereplést biztosítani s ezáltal egyrészt női hiúságának és szertelen gögjének eleget tenni, másrészt kihalt családja dicsőségét ezáltal is emelni: Guthkeled indítványának határozottan ellenszegült. Végre a tanácskozás eredménye az lett, hogy miután főleg Péter érdekében áll Vazul trónra lépését megakadályozni, azért tehát rábizzák az eszközök megválasztását, melyekkel a célt sikeresen elérni véle. Péternek természetesen több nem is kellett, csak hogy egyszer körmei közé került áldozata.

IV.

Jól esik végre a cselszövő udvar szorult levegőjéből kiszabadulva, hazánk egy félreeső zugára fordítanunk figyelmünket, hol a meg nem mételezett és magyarság leplezetlenül szemünk elé tárul. — Bélavártott vagyunk, hová a kereszténység névleg már behatolt, mert a lakosságnak legnagyobb része meg van keresztelve, annak dacára azonban még folyton Hadurnak áldoz. — Bélavár jelenlegi ura Vatha, ki azonban jobban kedveli a szabad sátori lakást s példájára az egész várnép sátorok alatt tanyáz. — A vezér

sátora csak terjedelme által vált ki a többi főzöl, alkotására és anyagára nézve azokkal teljesen megegyezett.

Tíz nappal később a nyitrai jelenet után, korán reggel iszonyu néptömeg foglalja el a vezéri sátor előtti tért és csendesen figyel egy portól lepott férfira, ki egy emelkedettebb helyről beszél a tömeghez.

»Mint már említém, a vezér minket a kolostor tövénél hagyva, maga a főn megerősített hágesón fölment a szobába. Soká, igen soká volt már benn, midőn egyszer fegyverzörgés üti meg füleinket. Mi rosztat sejtve, habár csak ketten voltunk, de elszánva életre halálra, vezérünket megvéendőök fölrohantunk és .... ott találjuk harmadmagával elterülve a padlón. Először boszura gondoltunk; de a holtak számából sejtve a gyilkosok tulnyomó erejét, azt jobb időre halasztottuk és csak vezérünk tetemének megmentésére fordítottuk minden figyelmünket. Vállainkra vettük tehát és kivittük, az erdő felé vezető utat követve a sűrűség oltalma alá zöld puha fűre fektettük le becses terhünket. Itt újra megszállt a boszu dühe. Nehogy azonban távollétünkben valaki a tetet elrabolja, társam őrizet végett ott maradt, magam pedig visszatértem amaz utálatos kigyófészekbe, hogy legalább megtudjam, kire mérjem ezentul éles vasamat. A kolostor kapujához érve, mint fáradt utas kértem beocsáttatást; de azt hiszitek, hogy talán befogadtak? hogy a holló vájné ki mindegyik szemét és Ármány dühödt hadával kinezza gyáva lelkeket, azt mondták, hogy menjek odább, ők éjjel senkit sem fogadnak be « — A tömeg nagyot zúgott és újra elesendesült; a szónok pedig izzadt homlokát megtörülve, így folytatá tovább: »Reszkettem dühömben a gyáva órség aljassága miatt, de hasztalanul. Én nem birtam Hadur hatalmával, hogy villámaim legmérgeesebbjeit rájok szórhattam volna! — Végre sikerült ugyanazon uton, melyen azelőtt, a várba jutnom, hol a zsvaj után indulva az udvarra értem és a homályban észrevétlenül az otlévők közé keveredtem. A miket itt láttam és tapasztaltam, borzadálylyal tölti el még most is keblemet. — Az udvar közepére nagy asztal volt fölállítva, melyet körben fáklyatartók vettek körül, ezek mögött pedig rendetlenül vagy 40—50 fegyveres báméskodott. Az asztalon egy megkötözött férfi volt, kit úgy látzik közvetlenül jöttöm előtt szemvilágától erőszakosan megfosztottak; mert szemüregéi még folyton véreztek s ez arcának oly szájalomra méltó jelleget kölcsönözött, hogy a sziklákat is könyörületre indította volna és a gyáva gyilkosok mulattak rajta. — Ügyekeztem legalább egyet megismerni e vérengző hienák közül, de a homály és a sisak, mely fejeiket fődé, azt nem engedé. A körben az áldozat mellett csak két férfi volt látható, hihetőleg a szerencsétlen vaknak hóhérai. Az egyik különféle eszközök rendezésével foglalkozott, a másik parancsoló állásban csak néhanéha intett egyet, de hangot ajkáról nem hallottam. Egyszerre a hátullevők között élénk mozgás keletkezett. Egy sötét alaknak csináltak utat, ki vasüstöt czipelve gúnyosan szolt. Itt a szent olaj, föl kell kenni a magyar királyt! « — Az asztalhoz érve, az üstöt közvetlenül az áldozat mellé tevé le; a parancsoló alak int, a csoportból még két fickó ugrik elő, megragadják a szegény vakot, oldalára fektetik, az álarcosok egyike fülébe önti az üst tartalmát, mire a

tanulást vonni. Bizonyos pásztor örvények között fekvő kövér legelőn legeltetve nyáját, melyet igen szeretett. Nyája azonban, ifju tüzzel telve, meg nem elégedett a hely kövér legelőjével, hanem folytonos barangolással egyik helyről a másikra csapkodott át. — A pásztor méltán tartva attól, hogy nyája kalandozásai közben végtére is az örvények valamelyikében találja vesztét: tisztán csak annak jólétét tartva szem előtt, elhatározta magában kuvaszokat fogadni, hogy ezek által nyáját a rendhez szoktassa, miszerént nyája ezentúl a valóban dus legelő áldásait veszély nélkül élvezhesse. Ennek nesztét vevén a farkasok, ebalakot öltöttek föl s a pásztornak szolgálatukat készségesen felajánlották. Ez természetesen örömmel fogadta őket és szolgálatukat zsiros falatokkal jutalmazta. Így mult el hosszú idő anélkül, hogy a pásztor fölismerte volna őket; mert az ebek jó tulajdonát, a hűséget jól tudták utánozni. Történt azonban, hogy a gondos pásztor betegség folytán tehetetlenné lőn, mielőtt nyájának sorsát biztos kezekre bízhatta volna. — Mit gondolok uraim!? mit tehettek a farkasok legjobbat ezen helyzetben?«....

Ezen kérdésre a gyülekezet megértve a célzást általános kacajra fakadt. Majd a csend némileg helyreállván, a szónok folytatá: »Uraim! azt hiszem, hogy megértettetek s a szerént fogtok határozni. Határozatunkat pedig annál könnyebben emelhetjük érvényre, mert a hatalmas császár roppant ereje szolgálatunkra áll, ha netalán a nyáj védelmezné magát.«...

Guthkeled küldetésének tulajdonképeni célja volt az országban lázadást szítani, hogy így a polgárháború által létrejött zavarban a császár annál könnyebben halászhasson. Guthkeled, küldetésének megfelelő, meséje által rá akarta birni az idegeneket a király meggyilkoltatására, mi ha sikerül, célja el van érve; mert ezt a magyarok nem hagyták volna bosszulatlannul. Szerencsére azonban az egybegyűlteknél nagyobb része ezen gondolattól különféle okok miatt visszariadt; másrésztől a királyné ugylátszik keresztüllátott a terven. Neki nem lévén más célja ezen egész ügyben, mint Péter fölemelése által magának szereplést biztosítani s ezáltal egyrészt női hiúságának és szertelen gögjének eleget tenni, másrészt kihalt családjá dicsőségét ezáltal is emelni: Guthkeled indítványának határozottan ellenszegült. Végre a tanácskozás eredménye az lett, hogy miután főleg Péter érdekében áll Vazul trónra lépését megakadályozni, azért tehát rábizzák az eszközök megválasztását, melyekkel a célzott sikeresen elérni véle. Péternek természetesen több nem is kellett, csak hogy egyszer körmei közé került áldozata.

IV.

Jól esik végre a cselszövő udvar szorult levegőjéből kiszabadulva, hazánk egy félreeső zugára fordítanunk figyelmünket, hol a meg nem mértelyezett és magyarság leplezetlenül szemünk elé tárul. — Bélavártott vagyunk, hová a kereszténység névleg már behatolt, mert a lakosságnak legnagyobb része meg van keresztelve, annak daczára azonban még folyton Hadurnak áldoz. — Bélavár jelenlegi ura Vatha, ki azonban jobban kedveli a szabad sátori lakást s példájára az egész várnép sátorok alatt tanyáz. — A vezér

sátora csak terjedelme által vált ki a többi lőzől, alkotására és anyagára nézve azokkal teljesen megegyezett.

Tíz nappal később a nyitrai jelenet után, korán reggel iszonyu néptömeg foglalja el a vezéri sátor előtti tért és csendesén figyel egy portól lepett férfira, ki egy emelkedettebb helyről beszél a tömeghez.

»Mint már említém, a vezér minket a kolostor tövénél hagyva, maga a fön megerősített hágesón fölment a szobába. Soká, igen soká volt már benn, midőn egyszer fegyverzörgés üti meg füleinket. Mi rosztat sejtve, habár csak ketten voltunk, de elszánva életre halálra, vezérünket megvéendőnk fölrohantunk és... ott találjuk harmadmagával elterülve a padlón. Először boszura gondoltunk; de a holtak számából sejtve a gyilkosok tulnyomó erejét, azt jobb időre halasztottuk és csak vezérünk tetemének megmentésére fordítottuk minden figyelmünket. Vállainkra vettük tehát és kivittük, az erdő felé vezető utat követve a sűrűség oltalma alá zöld puha fűre fektettük le becses terhünket. Itt újra megszállt a boszu dühe. Nehogy azonban távollétünkben valaki a tetet elrabolja, társam őrizet végett ott maradt, magam pedig visszatértem amaz utálatos kigyófészekbe, hogy legalább megtudjam, kire mérjem ezentúl éles vasamat. A kolostor kapujához érve, mint fáradt utas kértem beocsáttatást; de azt hiszitek, hogy talán befogadtak? hogy a holló vájná ki mindegyik szemét és Ármány dühödt hadával kirozza gyáva lelköket, azt mondták, hogy menjek odább, ők éjjel senkit sem fogadnak be.« — A tömeg nagyot zúgott és újra elesendesült; a szónok pedig izzadt homlokát megtörölvén, így folytatá tovább: »Reszkettem dühömben a gyáva örség aljassága miatt, de hasztalanul. Én nem bírtam Hadur hatalmával, hogy villámaim legmérgeesebbjeit rájok szórhattam volna! — Végre sikerült ugyanazon uton, melyen azelőtt, a várba jutnom, hol a zsvaj után indulva az udvarra értem és a homályban észrevétlenül az ottlétők közé keveredtem. A miket itt láttam és tapasztaltam, borzadálylyal tölti el még most is keblemet. — Az udvar közepére nagy asztal volt fölállítva, melyet körben fákyatartók vettek körül, ezek mögött pedig rendetlenül vagy 40—50 fegyveres báméskodott. Az asztalon egy megkötözött férfi volt, kit úgy látszik közvetlenül jöttöm előtt szemvilágától erőszakosan megfosztottak; mert szemüregi még folyton véreztek s ez arcának oly száanalomra méltó jelleget kölcsönözött, hogy a sziklákat is könyörületre indította volna és a gyáva gyilkosok mulattak rajta. — Ügykeztem legalább egyet megismerni e vérengző hienák közül, de a homály és a sisak, mely fejeiket fődé, azt nem engedé. A körben az áldozat mellett csak két férfi volt látható, hihetőleg a szerencsétlen vaknak hóhérai. Az egyik különféle eszközök rendezésével foglalkozott, a másik parancsoló állásban csak néhanéha intett egyet, de hangot ajkáról nem hallottam. Egyszerre a hátullétők között élénk mozgás keletkezett. Egy sötét alaknak csináltak utat, ki vasüstöt czipelve gúnyosan szolt. Itt a szent olaj, föl kell kenni a magyar királyt!« — Az asztalhoz érve, az üstöt közvetlenül az áldozat mellé tevém le; a parancsoló alak int, a csoportból még két ficzkó ugrik elő, megragadják a szegény vakot, oldalára fektetik, az álarezosok egyike fülebe önti az üst tartalmát, mire a

szerencsétlen áldozat szívhasító hangot hallatva kétségbeesett erőmegfeszítéssel kötelékeit szétszakítja. A keletkező tusakodásban az üstöt tartó alakos álarca lehull és fölismerem benne a .... satnya Seböst, álnok Buda tányérnyaló fiát. A nép újra zúgott és rettentő előjelül zörgeté fegyvereit.

»Tehát már ismerém a gyilkost s még csak azt akartam tudni, ki legyen a szerencsétlen áldozat. — A műtét végrehajtása után a parancsoló alak a harcosoknak fönn a klastromban tort hordatott föl, maga pedig Sebössel az udvaron hátramaradt. Én az udvar egyik sötét zugába vonultam, hogy kilessem a várható beszélgetést. — Alig hangzott el a zsoldos sereg lépteinek zaja, midőn Sebös ... az álarcos előtt térdet hajtva, e szavakat sziszegte :

»Parancsodra uram Vazult vakstükké tettük; Endre, Béla és Levente távol vannak az udvartól, a zsoldos sereg neked hódol és így semmi sem áll többé utadban, hogy a trónt azonnal elfoglald. Éljen Péter magyar király!«

»Csak lassan Sebös barátom! — szól, amaz — csak akkor mondjunk hoppot, ha már tul vagyunk az

árkon. Avagy nem él még István, habár betegen? Mig István szíve dobog, addig nem boldogulunk. — Most siess! vidd el magaddal kíséretem felét, mely az országhatáráig elkísérjen. Derék atyád addig a vakstüket Vazullal a királyhoz megy, ez talán közelebb hozza a várva várt órát mintsem gyanitanók és akkor Sebös... no de most siess, én is megyek. Ekkor aztán a két gaz bement a dobzódó csapathoz, én pedig szorongó keblemben egy poklot czipelve visszatértem őrző társam buvhelyéhez, hol némileg felvidított azon kellemes hír, hogy vezérünk él, bár gyöngé és jární képtelen. — Nem lévén e gyászvidéken többé dolgunk, közbefogva vezérünket lóra ültünk, és ma reggel hajnalhasadtával szerencsésen megérkeztünk.«

A tömeg, mint sebzett vad felordított e szavakra. Csak a beteg vezér állapota tartá viszsza, hogy boszut álljon Vazul gyilkosain. Az óra nem érkezett volt még el, melyben az Árpádház egyik dicső sarjának hulló véreért a hatalomhoz jutott gazok meglakoljanak; de Péter, Aba, sőt Endre szomorú sorsa igazolja az örök gondviselés igazságosságát.

TÁRCA.

Művészeti tárczalevelek.

III.

Liszt Ferencz és a kath. egyházi zeneköltészet.

Vakmerő eszme lett volna még a mult században vagy csak e század elején is, a templomi zene egyszerű, skálaszerű hanghullámzatában a nemzeti zene jellemzetes rhytmusát meghonosítani. De nem csak vakmerő, hanem egyszersmint kivihetetlen is. Mert minden téren valamely reform inauguratiója, nem csak attól függ, hogy a reform meghozatalára vannak-e vakmerő lángelmék vagy idióták, akik azt megkísérlik, hanem attól is, hogy elő van-e készítve a talaj, melyben a reform megfogamzhatna? Az egyházi zenében nem csak a reform, hanem az előkészítés is — a nemzeti elem bevonását illetőleg — főleg Liszt Ferencz érdeme. Mert mihelyt ő a hangulatok és rhytmusok sokszerűsége, a zenekar és az egyes hangszerek polyphonikus felhasználása által annyira kiszélesíté az egyházi zene talaját, hogy azon a költői felfogásnak minden ága összeilleszthetőleg fért el: már akkor nem az elméleti jogosultság, hanem tisztán csak a gyakorlati kivitel képessége hiányzott, hogy egy lépéssel tovább menjen, s a cosmopolitikus lyrai, drámai és epikai mellett a nemzeti lyrait, nemzeti drámait, és nemzeti epicait meghonosítsa.

Lisztnél, mint minden lángelménél a reform elméleti jogosultsága egy időben ébredt öntudatra a gyakorlati kivitel képességével. Bizonyos, hogy mikor Liszt kizárólag az egyházi zene művelésére szentelte minden erejét, a teremtési ihlet tervezetében nem domborodott ki e reform reflexiója, mely később mikor megtörtént, Lisztben nem csak a művész reformatort, hanem egyszersmint a magyar hazafit jellemzi.

Vitás kérdésnek akarjuk fenhagyni azt, hogy vajjon Lisztet a magyar nemzeti elem egyházas feldolgozására első sorban a nemzete iránti előszeretet, vagy a lángelmék művészeti reform-ösztöne vezette? — Bár miként álljon az ok, az okozat mindig

egy marad, s nekünk magyaroknak sokkal jobban meg kell elégednünk az okozattal, mint hogy okainak fürkészésében scrupulusokat támaszszunk azoknak eredete iránt.

Az első reform-kísérletet e tekintetben, Liszt »Erzsébet« oratoriumában tette. Ebben nagyon közel fekszik egymáshoz a tárgy és a gondolat. — Erzsébet, II. András magyar király leánya, thüringiai Lajos felesége volt, kit magasztos vallási érnei arra érdemesítettek, hogy a szentek sorába igttatott. A szegényeknek jóltevője volt, maga lejárt a Wartburgból Eisenachba, hogy a koldusoknak kenyeret vigyen. A szent legenda szerént egyszer férje — vadászat közben — ily zarándokoláson őt rajta kapta, s Erzsébet zavarában eltagadja férje előtt, hogy kötevényben kenyeret visz. Lajos követeli, hogy mutassa meg, mit rejteget. »Rózsát« felelt Erzsébet, s amint kötevényét föltárta abban a kenyér rózsává változott. Később Lajos a kereszt háboruba megy, s a szent földön elesik. Erzsébetet pedig gyermekeivel együtt kiüzi a Wartburgból kegyetlen sógora és még kegyetlenebb anyósa. Erzsébet gyermekeivel együtt elhal az erdőben.

Magasztos tárgy a költői, s különösen a zeneköltői feldolgozásra. — Liszt e tárgyból alkotta első oratoriumát, s ebben foglalta be először a vallási keretbe a magyar nemzeti elemet.

E nemzeti elemben is két kategóriát kell megkülönböztetnünk. Az egyik a vallási, mely régi magyar egyházi énekeinkben található fel; a másik a világi, vagyis a népdal. Liszt mindkettőt felkarolta, s egész műveinek alapeszméit ebből meritette.

A koldusok karában, melylyel azok, kikkel a királyné jött tett, a királynét siratják, egy régi magyar egyházi éneket dolgozott fel, melynek alakja ép oly monoton és skálaszerű mint minden akkori egyházi ének: Erzsébet jellemzésére azonban két népdal motívumot választott, melyet e czélra páratlan művészettel és költészettel idomitott. — E két magyar motívum a legkülönbébb változatban szerepel Erzsébet jellemzésében. Az egyik motívum lágy, lyrai, a másik erőteljes és drámai. — Az elsővel vezeti be mint kis leányt, s ugyanekkor a magyar főur ajkára leheli a másodikat, melyben büszkén vési a leányka em-

lékébe, hogy ő a magyar király leánya, s hogy ezt sohase feledje el. Ez képezi a magyar főúr búcsudalát, melylyel a Thuringiába kísért Erzsébetet elhagyja, — s e motívum hangzik továbbá is Erzsébet jellemében, mintegy kidomborításul annak, hogy a nemes lény, bár érzelmeinek vallási magasztán élte át egész életét, soha sem felejté el hazáját és nemzetét.

Megható szép kimenetele e motívumoknak az, mikor Erzsébetet férje halála után a várból kiűzik, hogy e motívumok is vele együtt távoznak el. — A hallgatónak majd a szíve szakad utánuk. — Künn tompán morog a vihar, villámai rémesen dörögnek, s a várból a szenvedések szent asszonyával, a bú töredezettségével vonulnak ki az őt jellemző melódiák. — Együtt távoznak az angyali ártatlanságot jellemző szelidség, és a magyar király leányát jellemző büszke önértet dallamai. — Ezután kitör a vihar, s minden dal a vihar robajába vész.

Ugyancsak Erzsébetben festi Liszt a kis leány reminiscenciáiban a magyar népeletet. Hallatja a pásztor mélabus furulyáját, a zengő ligetek zokogását, s a pásztor tüzek melletti dallamos regéket. Ennek hallatára az idegen nemzetiségű hallgatót is oly csodás melancholia szállja meg, hogy szinte idegennek érzi magát saját nemzeti érzelmeiben. (Folytatása következik.)

A magyar gazdasszony-egylet jótékony kiállítása.

»Uraim le a kalappal!« — Ezt irta papírjára az első magyar regény kritikusa, midőn munkájához kezdett; ezt mondjuk mi is, midőn e rövid vázlatban a magyar gazdasszony-egylet jótékony kiállításáról kívánunk megemlékezni.

Láttuk a jótékonyt, mint párosult a műszeret, s tanui valánk az áldozatkésznek, mely a művészet és műipar terjesztésére és népszerűsítésére végett a találékonysághoz, a türelemhez folyamodott, hogy megteremje gyümölcsét.

És gyönyörködünk, mint sürgölődnek e nők s mint fáradoznak, törődnek napestig, hogy látogatóik előzékenységet még nagyobb előzékenységgel viszonzják a kiállított szép tárgyak részletes bemutatásával s rendeltetésök megmagyarázásával; — és hogy szegény árváik fölsegelésére minél nagyobb jövedelemre tegyenek szert!

Oh! itt a kolera-árvákról van szó, s a ki felfogja a magyar gazdasszonyok erre vonatkozó törekvését, az mindjárt számot fog vetni ama rendkívül fontos tényezővel, mely itt nemzeti szempontból előttünk áll. — Istenem! Istenem! sohajtott fel a kiállítás egyik lelke, a páratlan jóságú *Kralovánzkyné*, — vajha minél többen jönnének, hogy e szegény árvák jövőjét csak valamennyire is biztosíthassuk; egyesekből áll a nemzet s a nemzetnek szüksége van minél több emberre, hogy e haza felviruljon, hogy Magyarország nagy és dicső lehessen!«

Oly nyilatkozat bizonyára, mely egy akadémiai tudósnak sem válnék szégyenére és e hölgynek nemesszivűségéről, hévteljes hazaszeretetéről tesz tanúságot. Így gondolkoznak s ilyenek ők mindnyájan.

De nézzük, mi az, miben itt gyönyörködhetünk, s mit gyűjtöttek a gazdasszonyok egybe, hogy nekünk élvet s talán szórakozást is nyujtsanak? Vagy legvégső esetben, mi az minek szemleletéből itt is tanulhatunk?

Nagyon sok, végtelen sok!

Valódi kis világ, a munka, szorgalom, kitartás és izlés nemes világa az, melyben itt forgunk; és valóban alig tudunk magunknak számot adni a látottak változatosságáról, s legközelebb tanulmány után is nehezünkre esik meghatározniuk,

hogy melyik tárgy tulajdonosának, s kinek ítéljük oda a babért!

Tehát mindjárt is bevalljuk, hogy erre nem érzünk magunkban hivatottságot, s még kevésbé bátorságot. Hiszen maguk a hölgyek is tartózkodva mondják ki véleményüket, ha például a juryben nyilatkozniok kell, mert a nagy választékoság, a csín, s a kiállítás ékessége mindenképp megnehezítik az odaitélés, a vélemény-kimondás feladatát.

A női munkakör eredményét a kiállításban a legszebb himzések, horgolások, szövés, varrások, fehérneműek, selyemöltönyök, női ékítmények és más ezekhez hasonló tárgyak által látjuk érvényesülve, és örömmel tapasztaljuk, hogy társadalmunk minden rétege osztozkodott e versenyben.

A kiállítás központi terme mind ily női tárgyakat foglal magában, és ha tehetnők egy egész sorozattal állnánk elő; de terünk szűk voltánál fogva csak a nevezetesebbek elősorolására szorítkozhatunk.

Kiválóan szépek ama körvankosok, melyeket pompásan felszalagozva s himzett képekkel ellátva *Fürthné* állított ki gyönyörű kék selyemből. Ide tartozik ama himzett kép, mely boldog emlékeztető *Sczitovszky* bibornokot ábrázolja.

E kép alatt néhány kályhaellenzőt találunk, melyek egyike *Sapphot* tünteti fel, az örvény felett a szirt magaslatán, lanttal kezében. Kivitele nagyon szép és előnyösen tanusodik a kiállító *Ilyés Lajosné* ügyességéről.

Gróf *Teleki* nőegyleti elnökne, gróf *Zichy-Metternich Melanie b. Lipthay Béláné*; gr. *Festetich Andorné*, mindnyájan kitettek magukért, és oly tárgyakat mutattak be, melyek bárkinek is becsületére válnának. *Zichyné* különösen egy finom selyemtakaróval lepte meg a gazdasszonyokat, *b. Lipthayné* egy csipkés napernyővel; az első unokája számára szerencsefeliratokkal szegélyezte művét, az utóbbi oly csipkével remekelt, mely valóban leheletszerű.

Szép himzést állított ki a hetvenkét éves *Návay Constance*, t. i. egy hatalmas bokrétát, melyen a színvegyület finom beosztása figyelmet érdemel.

Érdekes, régiségénél fogva egy vállfűző a mult századból, s egy selyemruha, mely tulhalmozva a legfinomabb varrattal, oly nehéz, mintha ólomból volna. Oh! — mondá egy gazdasszony — a mult századi nők sokkal erősebbek voltak mint a mostaniak. — S talán szorgalmasabbak is, mert varrógép nélkül végezték azt, a mit most varrógéppel is alig bírnának létrehozni.

Minő háladatlan, referens uram, így okosodni; hát az imént dicsért sok munka mit jelent? Képesek voltak-e ilyenmire a mult században?

A fényképészek sem késtek bemutatni részvétők zálogát s mindenki lehetőségéhez képest ügykezett előmozdítani a kiállítás sikerét. *Schrecker* Budapest szépeivel kedveskedett; *Ellinger* Lipót bajor herceg és neje, továbbá *Andrássy* és *Deák* jól sikerült fényképeit küldte be.

Xántus János is díszes helyet foglal el a kiállítók sorában, valamint szintén *b. Kaas Ivor*; amaz kínai és japáni porcelán gyűjteményével, ez a kelet-ázsiai expedícióról hozott japáni tárgyaival szerepel a nagy tereben. A *Xántus*féle izletes edények, a kis asztalkák, s a szindus legyezők mind elkelték; míg ellenben a *Kaas* által kiállított japáni holmik jövőre is beküldőjök birtokában maradnak. Jellemző azok között egy a középkori *triptikák* mintájára készült díszes faragvány, három osztályzattal, melyekben japáni nőket ábrázoló színes fényképek foglalnak helyet.

Azt mondtuk volt, hogy e kiállítás egy egész kis világ, melyben mindenki megtalálja a maga kedvenc tárgyát. És ime a regész is gyönyörködhetik itt egy szép kis fallepelben, melynek domborműve teljesen ép; a renaissance barátjai egy kedves szekrénykét fognak különösen becsesnek találni, és a modern orientalisták azaz a külsőségek kedvelői, a jobbra fekvő termet keresik fel, hogy a török és perzsa szönyegek néhány szép példányát szemügyre vegyék.

Ez a kiállítás szellemi oldala. De a magyar gazdasszonyok gondoskodtak arról is, hogy ha netalán valaki a szellemi vándorlásban nagyon is kimerülne, itt azonnal valami erősítőt vehessen magához.

A balra fekvő oldalterem e czélnak van fentartva, és a szeretetreméltó szakácsnők, cukrásznők a szabott áron tul soha egy krajczárt sem követelnek, ha igénybe vették tárházuk kincseit.

Mert be kell vallanunk, hogy a mivel ők szolgálnak, az a jóság, finomság és izletesség netovábbja.

Igy a szép és hasznos párosulása itt oly eredményt fog előidézni, melynek nagy horderejét a jövő kor is méltányolandja. Szívünkben kívánjuk, hogy ez eredmény minél fényesebb legyen; és ohajtásunk az, vajha e kiállítás létrehozói számtalanszor és még késő vénségökben is gyönyörködjenek ama nemzedékben, mely az ő áldozatkészségök folytán menekült meg az árvaságtól, és lett emberré. Hiszszük is, hogy ez ohajtásunkban nem állunk elszigetelten; és azért reméljük, hogy a kiállítás rövid tartamát sokan használandják fel arra, hogy parányi adójukat, e legnemesebb célra, a magyar gazdasszonyoknak megvigyék. —

HETI KRÓNIKA.

A lefolyt hétnek nem volt semmi különösen kiváló mozanata. Minden a maga kerékvágásában haladt vagy döcögött, s legfőlebb azt lehetett észrevenni, hogy a farsang uralkodik jelenleg közöttünk, mely a táncztermekből vig kedélyével ellátogatott még a törvényhozók tanácskozási termébe is; nem ugyan, hogy megtánczoltassa, de legalább hogy fölvilanyozza a nagy munkában elfáradt képviselőket. Mert bizonyára nem lehetett más, mint farsangi tréfa azon miniszterliszta, mely a napokban a képviselőházban keringett, s melynek keresztapjául Somsich Pált emlitik. Ő excja tudvalevőleg nagy barátja a pártok fusionalásának, s nem rettent vissza őt semmi ebbeli fáradozásában, habár jól tudja, hogy az sikerre nem vezet. Olyan ő mint a szenvedélyes patience-játékos, ki nem hisz ugyan a kártyavetésben, de nem állhat ellen szenvedélyének s ne üssön bár százszor egymásután úgy ki játéka, mint ő gondolta, megpróbálja százegyedikszor, noha jól tudja, hogy akkor sem lesz igaz, mit neki a festett lap mutatni fog. Azért senki sem vette komolyan, s bizonyára ő maga legkevésbé, azon miniszteri lisztát, melyen a pártokat összeházasította egy a legkülönbözőbb elemekből álló miniszterium képében.

Az is tréfás jelenet volt, midőn Zichy Antal a földadó szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása alkalmával egy módosítvánnyal állott elő, s kisült, hogy az a szövegben elő sem fordul, mit Zichy módosítani akar. Természetes, hogy a képviselőház e jelenetnél komoly nem maradhatott. Aztán mondja valaki, hogy a farsang nem hozta ki sodrából még az oly komoly férfiakat is, minőnek Zichyt ismerjük.

Az országgyűlés munkásságának sulypontja egyébaránt jelenleg a 21-es bizottságban van s nem csoda, ha a szönyegen levő törvényjavaslatok tárgyalásánál nem fejtik ki a képviselők azon buzgalmat, melyet tőlök küldöik megvárnának s az elnöknek figyelmeztetni kell a képviselő urakat, hogy szorgalmasabban járjanak az ülésekre, melyeket soha sem lehet a kitűzött órában megnyitni. Az igaz, hogy a földadósabályozási törvényjavaslat részletes tárgyalása, mely egyébaránt már befejeztetett, nem igen volt alkalmas hosszas dictiók tartására, az ilyen munka pedig nem igen jutalmazó a bőbeszédű viták kedvelőire.

Aki különben azt hitte, hogy a 21-es bizottság képes lesz azonnal megszüntetni a deficitet, mely vállainkat nyomja, azt ki jőzaníthatja a költségvetési előirányzat sommázata 1875. 1876. és 1877. évekre, melyet a mult héten terjesztett a kormány a bizottság elé. Deficitünk, évről évre apadó arányban ugyan, de azért még 1877-ben is lesz tizenkét millió, föltéve tudnillik, hogy minden ugy fog történni a valóságban, mint ki van számítva a papiroson. De ha... Azonban hagyjuk ezt a »ha«-t, s ne praecoccupáljuk a jövőt, mely Istennél van.

xyz.

RÖVID HIREK.

— Ő felsége a király f. hó 23-án reggel 6 órakor Bécsből fővárosunkba érkezett. Az indóházban a belügyminiszter, a pestmegyei főispán, a főpolgármester és a főkapitány fogadták.

— Ő felségeik, a király és a királyné, a mult héten tartott rókadadászatokban résztvettek.

— A bibornok herczeg-primás tiz esztergami megyei árvának 12 éves korukig való ellátását vállalta magára; az esztergami káptalan pedig a megyei árvák részére hat éven át fizetendő évi 300 frtnyi alapítványt tett. — Ugyancsak a kolera-árvák és özvegyek részére a váczai, szombathelyi és pécsi egyházmegyékből legújabbán ismét jelentékeny összegek gyűltek be, mit a hivatalos lap köszönet mellett nyilvánosságra hoz.

— Németh József csanádi székesegyházi kanonok, ki a gyakran betegeskedő csanádi püspök ur ő excja auxiliariusnak kívánt kineveztetni, a f. hó 17-iki consistoriumban praecnisaltatott a szent Atya által.

— Falcinelli bibornok, bécsi pronunciusnak mult csütörtökön adatott át a bibornoki baret. Az ünnepély a nunciaturai kápolnában ment végbe. Ő felsége a király e végre Rauscher bibornok érseket delegálta. Az ünnepélyes szentmisét Paoli Ignác bukaresti püspök tartotta.

— A gazdasszonyok kiállítását f. hó 23-án Klotild főherczegnő látogatásával megtisztelte. Ő fenségét, ki Bethlen grófnő kíséretében jött, gr. Zichy Pálné és a választmány fogadta. Mintegy félóraig időzött a főherczegnő a kiállításban s meglegedését nyilvánította a látottak feleit.

— Az »Univers«-t azon ürügy alatt, mivel a perigueuxi püspök főpásztori levelét közölte, a párisi kormányzó két hónapra fölfüggesztette. Azonban az egész világ tudja, hogy a fölfüggesztésre nem az említett főpásztori levél adott okot, hanem a valódi ok Bismarck akarata, ki az »Univers« által képviselt franciaországi katolikus politikát szeretné némaságra kárhozatni. És szegény Franciaországnak tünie kell még azon megaláztatást is, hogy lapjainak magatartására is Bismarck gyakoroljon befolyást.

Folytatás a mellékleten.

— **Berg gr.** orosz tábornagy Szentpétervárott tüdőlobban meghalt. Nevéhez szomorú emlékek vannak fűzve. Ő volt 1849-ben az orosz kormány megbízottja, ki a magyar szabadságharc elnyomására felajánlt orosz segély ügyében az alkudozókat Bécsben vezette; s ő volt azon varsói kormányzó, ki a lengyel fölkelés elnyomását annyi kegyetlenséggel eszközölte.

— **Rudolf** koronahercegnek ő felsége engedélyt adott a dán királyi elefánt-rend elfogadására és viselésére. — **József** főherceg elfogadta a budapesti állatkert fővédnökségét. — **Apozsonyi** kathol. kegyuri választmány az ottani főtemplom műszerű helyreállítására engedélyezett tizezer forint segélynek kiutalványoztatása alkalmából ő Felsége ezen legfelsőbb kegyelmi ténye feletti hálijának kifejezést adván egyuttal köszönetet mondott Trefort miniszternek, kijelentvén, miszerint kötelemnek fogja ismerni, hogy a helyreállítási munkánál magyar művészek alkalmaztassanak. — **Jókay Mór** műveiből Ráth illusztrált kiadást szándékozik közrebocsátani; egyelőre két kötet beszély fogja megnyitni a sorozatot. — **Dr. Lenhossék József** egyetemi tanárt a párisi »Société de biologie« levelező tagjává választotta. E kitüntetésben a kettős birodalomból kivüle eddig csak dr. Hyrtl bécsi tanár részesült. — **A földrajzi társulat** f. hó 29-kén tartja ezévi közgyűlését. — **Liszt Ferenc**nek ő Felsége a magyar hangművészet emelése és a jótékony czélok előmozdítása körül szerzett érdemeiért a csillagot adományozta a Ferencz-József-rend középkeresztjéhez. — **Lipovniczky Vilmos** titkos tanácsos és semmitőszéki alelnök felszázados, közszolgálatá alatt szerzett kiváló érdemeinek elismerésül ő Felségétől az első osztályú vaskorona-rendet kapta. — **Hertelendy József** n.-kikindai törvényszéki elnök Torontál megye főispánjává nevezetett ki. — **Esztérgamból** mult héten utazott el Crispolti pápai testőr és Mocenni, kik nem győzték eléggé dicsérni a magyar vendégszeretetet. — **A budai Mátyás-templom** restauratiója végett fölkerült szakképzők a mult héten megvizsgálták a templomot s a teendőkről már legközelebb meg fogják tenni javaslatukat. — **Az opera házra** beadott mind a hat terv oly jó, hogy a jurynek nehéz lesz a választás, ellenben a népszínházra benyújtott három terv közül egy sem volt elfogadható, mert kettő rossz, a jó pedig nagyon drága volt. — **Lendvayné** asszony meg akar válni a nemzeti színháztól, hogy vidéki jó szintársulatoknál a drámai szakmakörben begyakorolhassa magát. — **Bold. Gerenday Józsefné** szül. Seastiani jótékony czélokra 3000 forintot hagyományozott. — **B. Jósika Kálmán** »Salomé«-ját lefordították francziára s egy párisi színházban elő fogják adni. — **A hitelsorsjegyek** utolsó húzásánál a 250 ezer forintos főnyeremény **Albrecht** főhercegnek jutott. — **Dessanovác** faluban a fekete himlő dühöng s néhány nap alatt 80 ember élete esett a ragály áldozatául. Vándorczigányok vitték oda be e borzasztó betegséget. — **A körnöcz** pénzverdében tavaly 4,482,851 forint értékű ércpénzt vertek. — **Az állami** negyedik jótékony sorsjáték eredménye a budai és miskolci kórházak, a kassai szülészeti tanintézet, a budai nőegylet és részben a rokkant honvédek javára osztatik fel. — **Ferdinánd** császár és **Mária Anna** császárné a prágai székesegyház kiépítésére 20,000 forintot ajándékozott. — **Udvardy Ignác** veszprémi kanonok f. hó 17-kén meghalt. Béke hamvaira.

— **Báránról** értesítenek szerepi **Kelemen János** elhunytáról, ki f. hó 7-kén, csak két napi betegeskedés után, a szentségek ájtatos föl vételével, élte 81-dik évében végezte be földi pályáját. A vesztesség kétségtelenül leginkább sújtja szerető vallásos nejét, **Haller Klárát** és jeles fiát.

De különösen siratja őt családján kívül a bárándi kis rom. kath. gyülekezet, melynek buzgó, példás és jóltevő tagja volt. Fájlatják Szerep községének protestáns lakosai, kik között nemes érzületének, áldozatkészségének tagadhatatlan emlékét hagyta a szépen fölszerelt templomban és izletes paplakban. Béke hamvaira!

— **Varga Péter** babos-ordódi lakos nyilvános háláját fejezi ki azon emberbarátoknak, kik f. hó 11-én Győrött elhunyt fia temetési költségeinek fedezésére 25 forint nagylelkű adományt járultak.

MINDENFÉLE.

Nemzetközi madároltalom. Az osztrák kormány lépéseket tett arra nézve, hogy a földművelésnek hasznos madarak általma nemzetközi szerződések által biztosítottak az összes európai államokban. Mindenekelőtt szakértőkből nemzetközi bizottság fogna egybehivatni, hogy a kimélendő madarak sorozatát készítse el. Alig szenved kétséget, hogy az államok ezen intézkedéshez készséggel hozzá fognak járulni, s a madarak pusztításának bölcs törvények alkotása által véget vetni. Az a madárpusztítás, mely némely országokban uralkodik, a barbarismussal határos. Olaszországban annyira kipusztítottak minden szárnyast, hogy az ember napokig eljárhat, míg egy verebet vagy fecskét lát.

A petroleumnak egy nevezetes sajátságáról értesít egy erdőgazda. Jó petroleum kitünő szer a nedvességnek és víznek kitett tárgyak megóvására a jég hozzátapadásától. Vizmalomkerek, szélmalomszárnyak stb. ha száraz állapotban petroleummal jól bekenetnek, nem fognak befagygni, sem jég nem tapad rájuk. Ezt jó tudni nem egy iparosnak és malomtulajdonosnak.

Nagy Frigyes ujévi üdvözlései. II. Frigyes királynak szokása volt ujévkor a hadsereg tisztjeinek szerencsét kívánni. Ezen ujévi kívánatok rendszeren igen rövidnek s olykor pikánsak voltak. 1754. január 2-ikán így köszöntötte a király tisztjeit: »Ő felsége az összes tisztikarnak sok szerencsét és jó egészséget kíván az új esztendőben.« 1781. december 31-ikén így köszöntötte őket: »Ő felsége boldog ujévet kíván a tiszt uraknak, akik pedig nem olyanok, amilyeneknek lenniök kellene, javítsák meg magukat. 1783. január 2-ikán már oka volt többekre nézve kivételt tenni s azért így szólt: »Ő felsége boldog ujévet kíván a jó tiszteknek s kívánja, hogy a többiek is úgy viseljék magukat, hogy jövőre nekik is gratulálhasson.«

Abbé Terray, XV. Lajos pénzügyminisztere, újabbnál újabb adót talált föl egyre vagy a régieket fölemelte, mire nagy szükség volt, hogy az állam roncolt pénzügyein némileg segítsen. Ezen intézkedései természetesen mindannyiszor éles kritikával találkoztak s egy alkalommal, midőn ismét új adónemmel lepte meg Franciaországot, a miniszternek egyik ismerőse kemény szemrehányásokat tett neki s a többi között azt mondta, hogy hasonló eljárást eddig még egyetlen pénzügyminiszter sem engedett volna meg magának, s Terray a pénzt az emberek zsebéből veszi ki. »Teljesen igaz!« felelé nyugodtan az abbé. »Épen az a különbség az én elődeim közt s közötttem, hogy ők ott kerestek pénzt, ahol nincs, én pedig onnan veszem azt, ahol találok.«

A csigák könnyű kiirtása. A konyhakertek hivatlan vendégeit, a csigákat legkönnyebben konyhasóval lehet kiirtani. Csak finomra tört sóval kell behinteni, azonnal kivesznek, mit

ha pár napon át folytatunk, kertünk megszabadul ezen állatoktól.

II. Frigyes király nem nagy barátja volt a vadászatnak, s az uralkodók és nemesek vadászati kedvtöltése felett gunyolódni szokott. A vadnak előtte csak akkor volt becsé, ha elkészítve az asztalra került. Egy főtiszt egyszer egy szarvast lőtt a királyi vadásban s vadászás miatt 100 tallér bírságra ítélték. A megbüntetett azt hitte, hogy ezáltal elvesztette a királyi kegyét is s egy alázatos és bünbánó folyamodást intézett a királyhoz, hogy bocsásson meg neki meggondolatlan tetteért, mert eszéágában sem volt fejedelmét jogaiban megsérteni. Frigyes király a levélre a következő hátiratot írta: »Se baj; ezért az árért kaphat Kend több szarvast is.«

Az európai államcsoporthoz 1817-től 1867-ig, tehát félszázad alatt, a következő változások történtek: Eltűnt 3 királyság, 1 nagyhercegség, 8 hercegség, 4 fejedelemség, 1 választófejedelemség és 4 köztársaság. 1817-ben Európának 59 állama volt, most 41 van. A nagy államok hódítások vagy a modern divatos kifejezés szerint annexiók által jelentékenyen gyarapodtak; Oroszország, Franciaország, Poroszország, Németország, Szardínia, a brit birodalom Indiában s az északamerikai Egyesült-Államok legtöbbet anektáltak. A legnagyobb veszteségeket szenvedték: Mexiko, Törökország, Ausztria, Németalföld és az Egyházi Állam.

Irodalom.

— Megjelent és beküldetett: »Nagybőjti szent beszédek«, írta Horváth L. Ernő szent-ferencz-rendi áldozár és magyar hitszónok. 8-adrét 69 lap, ára 50 kr. Kapható a szerzőnél Budapesten a szent-ferencziek zárdájában.

— A Kubinszky Mihály által Kalocsán szerkesztett és kiadott »Társulati Értesítő, mint Jézus szent szívének hírnöke« című havi folyóirat januáriusi száma megjelent két ivnyi tartalommal. Előfizetési ára egész évre 1 frt.

— Nem mulaszthatjuk el a »Népiskola« című kath. népnevelésügyi hetilapot, melyet dr. Zafféry Károly Szathmárott jeles szakférfiak közreműködése mellett szerkeszt, mindazok becses figyelmébe és meleg párfogásába ajánlani, kik a nevelés- és iskolaügygel foglalkoznak. Ezen nagy gonddal és jelesül szerkesztett lap előfizetési ára egész évre 4 frt, felévre 2 frt 10 kr, negyedévre 1 frt 20 kr. Néptanítók, kik 10 egész évi példányt egyszerre rendelnek meg, 25 frton kapják.

Szerkesztői üzenetek. K-Fehérvárra: Hagyjuk »Katus asszonyt« bugyborékolni Katus-tavában, mert bizony nagyon nem költői kép az, midőn:

»Ifju lányok és legények

Kezeikbe seprüt vesznek:

Seprűjöknek sűrű lombja

Ünnepet fest az udvarra.«

— n-r-nak: Caballero beküldött beszélye nem közölhető, mert már megjelent. Levélben egyébaránt bővebben.

TÁRSULATI ÉRTESITŐ.

Szent-István-Társulat.

Kimutatás

A Szent-István-Társulat igazgatóságához beküldött pénzekről. frt kr.	
Zsasskovszky József apátfalvi plebános	6 30
Konkolyi Ambrus esperes, tapolezai pléb.	28 35
Kolbasovszky Mihály topolyáni pléb.	37 10
Simonffy Ede koltai pléb.	22 5
Csetz Deodát deési városi levéltárnok	12 60
Róthy István szombathelyi karkáplány	94 15

Szent-László-Társulat.

Adakozások:

a Szent-László-Társulat részére. frt kr.	
A pécsi egyházmegyéből	111 —
A csanádi » »	100 —

Jótékony adakozások.

Selmeczről a Jézus szent gyermekségi társulatnak	1 17
A rakomazi iskolás fiúk a Jézus sz. gyermekségi társulatnak	4 30
A pécsi egyházmegyéből: missiókra 100 frt továbbá 2 db török szelvény á 6 frank, bankjegyre váltva 4 frt 80 kr, összesen	104 80 és 1 darab 10 frankos arany.
» » A svájcezi üldözött papok segélyezésére	17 —

A főtiszt. papság figyelmébe ajánljuk a következő imakönyvet:

SZENT ÖSVÉNY

keresztény erényes életre,
írta Miklosovich Alajos, 412 lap, bőrkötés aranyszegélyvel, ára 1 frt.

Minden, bár ki által és bár hol hirdetett kath. iskola-könyvek, vagy más tudományos munkák kiadó-hivatalunk által is megszerezhetők.

Kiadja a Szent-István-Társulat (Lövész-uteza 11 dik szám.) — Felelős szerkesztő **Ágoston Antal.**

Budapest, 1874. nyomtatott az »Athenaeum« nyomdájában (Barátoktere Athenaeum-épület.)